

psychologismu Matvej Troickij (1835–1899) a Mitrofan Kolosov (1839–1881). Na diplomovou práci Kruševského reagoval mj. Baudoin de Courtenay. Současně uvádí jeho dílo do kontextu a komentuje problémy svého překladu do ukrajinštiny.

Vlastní práce je – zřetelně pod vlivem jeho filozofického učitele Troického – orientována více méně psychologicky, zejména ve výkladu mytologie a náboženství, které Kruševskij ostře rozlišuje. Na druhé straně nepřestává se držet tematologie (milostná zařfkávání, ale také zařfkávání proti bolesti zubů) a tvarového hlediska (zpočátku). Tím se jeho práce stává pro svou dobu typickou synkrezí ruské sociologie a narůstajících psychologických a formistických metod.

V úvodní stati editorka a autorka Z. Pacholok píše o významu Kruševského práce pro 21. století: myslím, že tu je nutno ještě dodat, že její hlavní význam spočívá v obratu k preracionálním, magickým a mytickým strukturám, které se věku postmoderního znejistění, intertextuality a ambivalence dostávají opět silně do myšlenkového oběhu. Z. Pacholok to vycítila již dříve, a proto je tato reedice výsledkem jejich předběžných, přípravných studií, na něž je tu také odkazováno. Podstatnou součástí ukrajinského vydání Kruševského jsou komentáře, soupis pramenů, z nichž Kruševskij čerpal, soupis dosavadních vydání spisu, soupis ohlasů na dílo, rejstříky věcný a jmenný a obrazové přílohy. Pro naši metodologii je podstatné, že dílo N. Kruševského má zřetelně slovan-ský srovnávací charakter: kromě východoslovanských příkladů se tu uvádějí polské, slovenské a české odkazy (z K. J. Erbena a Časopisu Českého musea).

Dílo N. Kruševského, které mezitím několikrát vyšlo v původním jazyce, vychází nyní také ukrajinsky. To však nemá význam pouze pro ukrajinskou folkloristiku nebo pro Ukrajinu jako takovou: je to důkaz, že tento jev je chápán šířeji jako produkt polsko-rusko-ukrajinský, tedy tranzitivní, přelomový, vznikající na pomezí řady vědeckých i národních tradic. Z tohoto hlediska má toto vydání Zinajdy Pacholok nepominutelnou vědeckou hodnotu.

Ivo Pospíšil

SLAVISTIKA NA KŘÍŽOVATCE

Pospíšil, I.: *Slavistika na křižovatce*. Středoevropské vydavatelství a nakladatelství Regiony, Brno 2003.

Předkládaný svazek je nejnovější knihou brněnského rusisty a slavisty prof. Iva Pospíšila. Autor zde shrnul studie týkající se problémů, jimž se věnoval v posledních deseti letech. Avšak jak sám předesílá v úvodu, nemá se jednat o jakousi badatelskou kroniku, nýbrž o jasně koncipovaný celek s naléhavým metodologickým posláním. Různojazyčné statě (především české, ale také německé, ruské a anglické) se týkají především literární vědy a slavistické reflexe problémů. Přestože všechny texty inklinují k teorii, je zřejmé jejich poukazování na současnou praxi a stav, v němž se literární věda a slavistika ocitly na konci 20. století, a který se v nich jednoznačně odráží. Autor nám svá stanoviska nenutí, naopak nabízí onu pomyslnou „křižovatku“ s možností volby. Naznačuje, že přichází období změn, v němž – jak sám praví – „se musí něco stát“.

Knihla je rozdělena tematicky na tři části. První Filologie – sociální vědy – areál – globalizace je věnována společenskému postavení filologických věd a jejich metodologické a tematické transcenci, jejich sepětím se sociálními vědami. Tento oddíl je uveden klíčovou statí *Evropská dimenze, jazyk, literatura a paradoxy globalizace*, v níž je představena celá paleta problémů: střední Evropa jako areál a jeho vymezení, slovanství a jeho pojímání, chápání, přijímání i odmítání a vůbec jeho charakterizování, jak se pohled na tento pojem a to, co označoval, měnilo, poukazování na fakt, že se jeho jednotlivé vrstvy navzájem překrývaly, klesaly a opět vynořovaly na povrch, s čímž je také přirozeně spojeno i pojímání Ruska. Dále nám předkládá polský pohled na slovanství; hovoří o slavistice, tedy vědecké aktivitě spojené se slovanstvím. Nakonec je tento široký záběr problémů uveden do evropské dimenze konfrontací s evropskou integrací a globalizací. Podobným otázkám je věnována i další studie *The Danger of Loneliness: the New „Splendid Isolation“ (Some Remarks Concerning the Transformation of Culture and Humanities as a Global Process)*, kde je poukazováno na možnosti adaptace slavistiky na nové metody, jejichž expanze

jsme svědky v posledním desetiletím. Ve studii *Areál – sociální vědy – filologie* je naznačena jedna z možných cest literární vědy, které se věnuje brněnský tým studující tzv. integrovanou žánrovou typologii v rámci šíře pojatých areálových studií (Integrovaná žánrová typologie. Komparativní genologie. Projekt – metodologie – terminologie – struktura oboru – studie. Editor: Ivo Pospíšil. Hlavní autoři: Ivo Pospíšil – Jiří Gazda – Jan Holzer. Masarykova univerzita, Brno 1999). V poslední, ruský psané studii, se autor zabývá osudem pedagoga-rusisty na počátku 21. století. Současnou situaci považuje autor za hořkou a rozporuplnou. Rok 1989 přinesl ostré změny v postavení ruštiny v našem kulturním prostředí a tím i postavení učitele-rusisty. Mění se především nároky na učitele a jeho schopnost vidění v širších souvislostech, je zřejmé že k uspokojivé nápravě nemůže dojít ze dne na den, a tak by mělo být alespoň prvním krokem ke změnám, uvědomění si současného stavu.

Druhý oddíl nazvaný *Literárněvědná slavistika: historie a metodologie* se soustřeďuje na metodologii literárněvědné slavistiky a její teoretické aspekty.

Pro jeho rámcování použil autor symboliky: začíná totiž *Sedmerem poznámek k Wollmanově Slovesnosti Slovanů*, dílem jež i po sedmdesáti pěti letech neztratilo na svém významu a výjimečnosti i pro dnešní slavistiku, což také dokazuje i zmíněná studie, v níž Ivo Pospíšil poukazuje na hlavní aspekty dnes již klasického díla. Symbolickým zakončením je *Šestero poznámek k úskalí současné literární vědy*, kde se za poměrně nevinným názvem skrývá šest výtek současné literární vědy. Autor zde poukazuje, jak se někdy objevuje již objevené, jak jsou psány práce „panelované“ studii jiných autorů či časté směřování k esejistice a publicistice. Prostor mezi těmito statěmi je vyplněn krátkým anglicky psaným pohledem na vývoj české literárněvědné slavistiky a její současný stav, dále rozbořem vztahu slavistiky a komparatistiky s přihlédnutím ke kontextu světové literatury nebo anglickou studií věnovanou literární historii, soudobému stavu a areálovým studiím či německy psané studii věnované literárněvědné technice, psychologii a recepční estetice z českého a slovenského pohledu a nakonec stať zaměřená na význam a smysl slavistiky, především té literárněvědné, jejíž smysl a možnosti pokračování vidí především v komparatistice a tzv. areálovém přístupu.

Nejrozsáhlejší třetí část nazvaná jednoduše *Průhledy* obsahuje literárněteoretické a literárněhistorické studie, které na první pohled s předchozími nesouvisí, avšak jsou s nimi niterně spjaty a implicitně poukazují na to, co je v prvních dvou částech vyjádřeno explicitně. V rozsáhlé studii *My a oni. Poznámky k česko-ruským literárním vztahům* je nastíněn vývoj českého pojmání ruské literatury počínaje vztahy na staroslověnské bázi, přes devatenácté století, obsáhlou analýzu Masarykova pojmání ruské literatury, Aloise Augustina Vrzala, jemuž je hned po Masarykovi věnován největší prostor, Karla Čapka a vše je završeno ruským pohledem prezentovaným osobností Sergeje Nikolského. Poetickou oblast zde reprezentuje článek Kořeny ruského románu v 18. století (Ke koncepci V. V. Šipovského a dalších), v níž se autor vrací problematice, jež ho provází celou jeho vědeckou dráhou. K podobnému tématu patří i další stať s tematikou gotické literatury, literárních směrů či problematice žánrů (Reflexivní poezie jako žánr). Velký prostor je vyhrazen rusistické problematice (Puškin, Tolstoj, Leskov, anglicko-ruské paralely, žánrová struktura u Jurije Bondarova a další). Dvě stať jsou také zasvěceny bohemistice a sice autorům na okraji badatelského zájmu O. Filipovi a M. Nezvalovi. Celý oddíl je uzavřen třemi studii o třech významných literárních vědcích-slavitech, jejichž jména vyzvedává, neboť přesáhli rámec své národní komunity: Ukrajince Dmytra Čyževského, který působil v meziválečném Československu, USA a Německu, Slovinci Matije Murka, předsedy Slovanského ústavu a jeho zakladatele, a Slovák Andreje Červeňáka, jenž byl za svůj přínos slavistice (resp. rusistice) vyznamenán nejvyššími slovenskými a ruskými vyznamenáními.

Celá kniha přes svou značnou rozmanitost má jedno společné, co ji niterně svazuje. Je to volání po zastavení se v onom překotném běhu a vývoji, jež je příznačný pro období posledních deseti let, pozvání k besedě, která má vrcholit diskusí, jež umožní zhodnotit současný stav, položí metodologickou bázi a předpoklad, s nímž může věda vykročit kupředu, aniž bychom se zřekli kontinuity a diachronního pohledu.